

Mielőtt ezt a megnyitót írni kezdtem, keresvén a kályhát, az origót, ahonnan kiindulhatok, letöltöttem és szépen elolvastam az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, melyben, idézem, *„az Egyesült Nemzetek népei újból hitet tettek az alapvető emberi jogok, az emberi személyiség méltósága és értéke, a férfiak és nők egyenjogúsága mellett, valamint kinyilvánították azt az elhatározásukat, hogy elősegítik a szociális haladást és nagyobb szabadság mellett jobb életfeltételeket valósítanak meg”*.

A Nyilatkozat ama jogokat gyűjti össze, harminc cikkelyben, amik 1948-ban leginkább védelemre és megerősítésre szorultak, amik nélkül *„a szabadság, az igazság és a béke alapja”* a felfoghatatlan és hasonlíthatatlan világégés után nem volt lefektethető. Mit mondjak, szándékában, céljában felemelő, eredményét, megvalósultságát tekintve elég leverő olvasmány, szelíd és magától értetődő, tehát radikális, sőt felforgató. Szívből ajánlom mindenkinek, a hazámban különösen, ahol az államszocializmus bukása óta ez a szöveg sosem volt ennyire időszerű.

Még az is eszembe jutott, hogy megnyitó gyanánt felolvasom, nem hosszú, inkább meglepően rövid, alig több, tizenkétezer karakternél.

Hölgyeim és uraim, az a világ, azok a verziók, amiket egy emberi jogi dokumentumfilm-fesztivál, ha komolyan veszi magát, a nézők elé tár, túlnyomórészt nagyon is derűtlenek. Mitől is lennének derűsek ezek a filmek, hiszen épp azért beszélnek az ember alapvető jogairól, hogy a maguk eszközeivel bemutatják e jogok torzulását, elvonását, finom vagy brutális semmibe vételét. Ez a dolguk és van dolguk rengeteg. Hogy a hatásuk, pontosabban a hatókörük mekkora, nem tudom. Miközben láttelepet adnak, példát is adnak. Arról, például, hogy akinek kamera, mikrofon, laptop van a kezében, nem hallgathat, pörös száját popcornnal be nem tömheti anélkül, hogy a cinkosság vádját magára ne venné.

Igen, a jogtalanságról, a jogfosztottságról, a fenyegetettségről való beszéd a jogokról szól, hiszen a kiáltó hiány erősen, határozottan képes felmutatni a hiányzó dolgot magát. Legalábbis kísérletet tesz rá, azzal, hogy bevonja a nézőt extrém vagy hétköznapi, szörnyűséges vagy csak különös történetekbe. Esélyt ad a jogokról való gondolkodásra, a felháborodásra, a szembenézésre a kiszolgáltatottsággal, a megalázottak és megszorítottak, a mások és mégmásabbak, a változó kisebbségek helyzetével.

Ad abszurdum, egyetemlegesen kisebbségek vagyunk, bármely többség bármely része bármikor kisebbségben találhatja magát, és erős szüksége lesz ama jogokra, amiket többségben hajlamos volt elsumákolni, rosszabb esetben lebontani, ellapátolni céljai útjából. S akkor, ha e résznek szüksége lesz rá, az emberi jogok természetesen megilletik, ezért mindenkiéi. Mindenkiéi, noha az emberiség túlnyomó része máig nem gyakorolhatja teljes körűen a fenti Nyilatkozatban immár 64 éve lefektetett jogokat. Magyarországon sem, ahol épp a napokban módosították az uralkodó rezsim alaptörvényét acélból, hogy megnehezítsék a legelesettebbek szavazáshoz való jogának gyakorlását, ahol az elkövetkező télen százak, ha nem ezrek fognak megfagyni az utcán és a nyomorult, fűtetlen lakásaikban; ahol tízezrek, ha nem százezrek éheznek, illetve vészesen alultápláltak, köztük rengeteg kisgyerek, amire ha gyárthatók is magyarázatok, mentség egyszerűen nincs, nem lehet.

Itt, hogy „nem lehet mentség”, itt megálltam az írásban, mert megnyitó helyett a szegények, az alulra kerültek semmibe vevéséről, a foszló demokráciáról, a lebomló jogállamról kellett volna sokadszor beszélnem, a hazámról, amihez itt és most nem volt kedvem.

Nem volt kedvem a rosszkedvemhez, inkább megnéztem a Csigabolygót, azt a dél-koreai dokumentumfilmet, amit hamarosan Önök is láthatnak. Utána pedig csak bámultam magam elé, bámultam a képernyőt, és olyasmikre gondoltam, hogy tudhatok-e bármit is mondani egyetemes jogokról, meg egymásrataltságról, optimizmusról, szeretetről, bármit, ami nem hangzik szín üresen e két, súlyos fogyatékkal élő fiatal ember történetéhez képest. Lehet-e mondani bármit, valók-e egyáltalán valamire a szavak, s nem lenne-e kicsivel több, szolidárisabb, emberebb az emberiség, ha egymás kézfejjével beszélne, az ujjaival beszélne a

másik ujjain, lassan, türelmesen. Szóval ha valami csoda folytán elemi, mindennapi érdeke volna odafigyelni a másik lelki és testi üdvére, ha ezen múlna a túlélése, a jelene, a jövője, s tudnék még nagy szavakat mondani.

Pedig tetszik, nem tetszik, ezen múlik.

Ha egy agyoncitált dokumentummal, eszménnyel, közös többszörőssel kezdtem „*amelynek elérésére minden népnek és minden nemzetnek törekednie kell*”, hadd fejezzem be egy hasonlóan szétidézett és hasonlóan időszerű másikkal, John Donne mondatával a 17. század közepéről: „Senki sem külön sziget; minden ember a kontinens része, a szárazföld egy darabja; ha egy göröngyöt mos el a tenger, Európa lesz kevesebb, éppúgy, mintha egy hegyfokot mosna el, vagy barátaid házáat, vagy a te birtokod; minden halállal én leszek kevesebb, mert egy vagyok az emberiséggel; ezért hát sose kérdezd, kiért szól a harang: érted szól.”

Parti Nagy Lajos